

**Република Србија
ТУЖИЛАШТВО
ЗА РАТНЕ ЗЛОЧИНЕ**

**ПРОГРАМ ОРГАНИЗАЦИЈЕ И УНАПРЕЂЕЊА РАДА
ТУЖИЛАШТВА ЗА РАТНЕ ЗЛОЧИНЕ
ЗА ПЕРИОД ОД 2016-2022. ГОДИНЕ**

Миољуб Виторовић

Београд, 01.10.2015.године

САДРЖАЈ

I УВОД

II ИНСТИТУЦИОНАЛНИ И ПРАВНИ ОКВИР

III ОРГАНИЗАЦИЈА И АДМИНИСТРАТИВНИ КАПАЦИТЕТИ ТУЖИЛАШТВА ЗА РАТНЕ ЗЛОЧИНЕ - 5

IV ТРЕНУТНО СТАЊЕ И РЕЗУЛТАТИ - 6

IV 1. Досадашњи резултати

IV 1.1 Изазови у досадашњем раду

V ПРИОРИТЕТИ И ОБЛАСТИ РАДА - 8

V.1 Недвосмислена борба против некажњивности

V.2 Подизање ефикасности истраживања и процесуирања ратних злочина

V.2.1 Стратегија Тужилаштва за ратне злочине

V.2.2 Критеријуми за одређивање приоритетности у раду

V.3 Унапређење система заштите и подршке сведоцима и оштећенима

V.4 Унапређење регионалне и међународне сарадње у области ратних злочина

V 4.1. Сарадња са МКТЈ/ММКС

V 4.2. Унапређење сарадње са Делегацијом ЕУ у Србији

V 4.3. Унапређење сарадње са Мисијом ОЕБС у Србији

V 4.4. Сарадња са Мисијом Европске владавине права (ЕУЛЕКС)

VI ОДНОСИ СА ЈАВНОШТВУ И САРАДЊА СА МЕДИЈИМА - 17

VII САРАДЊА ТУЖИЛАШТВА ЗА РАТНЕ ЗЛОЧИНЕ СА ДРУГИМ ДРЖАВНИМ ОРГАНИМА - 17

VII.1 Републичко јавно тужилаштво

VII.2 Министарство правде

VII.3 Унапређење сарадње ТРЗ са МУП-ом Републике Србије

VII 3.1. Служба за откривање ратних злочина

VII 3.2. Једница за заштиту сведока

VIII САРАДЊА СА ЦИВИЛНИМ СЕКТОРОМ 19

ЗАКЉУЧЦИ 19

Тужилаштво за ратне злочине у оквиру система јавног тужилаштва Републике Србије има специфичну и важну улогу коју тренутни број носилаца јавнотужилачке функције не осликава адекватно. Рад тужилаштва за ратне злочине и његове одлуке у протеклом периоду увек су праћене реакцијама стручне и нестручне јавности како у Републици Србији тако и у целом региону. Управо та друштвена и социјална сфера рада чини додатно осетљивим рад тужилаштва за ратне злочине. Рад тужилаштва за ратне злочине и однос према њему један су од основних показатеља како Србија напредује у процесу транзиционе правде, односно до ког степена се једно пост-конфликтно друштво опоравило од последица ратних сукоба. Ови процеси недвосмислено утичу на мир и стабилност у региону и основа су будућег помирења земаља бивше Југославије.

Тужилаштво за ратне злочине укључено је и у израду и поступање поводом најважнијих стратешких докумената како што су израда и спровођење Акционог плана за Поглавље 23. Због овога ће се у програму организације и унапређења рада тужилаштва за ратне злочине дати и приказ пет препорука Европске комисије дате за област ратних злочина без чијег испуњења ће бити отежан приступ Републике Србије Европској унији.

Зато у уводу треба напоменути објективне околности које су до сада, а и свакако ће и убудуће утицати на могућности и резултате Тужилаштва за ратне злочине. Ту се пре свега мисли на проток времена од извршења ратних злочина, недоступности материјалних доказа, утицаја времена на сећање сведока, чињеницу да се докази и сведоци често налазе на територијама република бивше Југославије и других држава. Од велике важности је степен регионалне сарадње са тужилаштвима у региону, њена ефикасност и узајамност као и сарадња са Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију. Због овога у мом програму организације и унапређења рада изнећу чињенице о досадашњим проблемима и активности које планирам да предузнем да би се рад Тужилаштва за ратне злочине унапредио.

У овом Програму организације и унапређења рада Тужилаштва за ратне злочине који представљам ћу се осврнути на сарадњу Тужилаштва за ратне злочине са другим државним органима Републике Србије и на резултате које намеравам да тужилаштво у будућем периоду постигне. Овим Програмом представљам основне принципе и циљеве по којима би, по мом мишљењу у будућем периоду требало да се руководи Тужилаштво за ратне злочине.

Основни принципи и циљеви у будућем раду Тужилаштва за ратне злочине:

1. **Борба против некажњивости на пољу ратних злочина без озбира на својства и статус учуниоца, уз поштовање и примену стандарда међународног кривичног права.**
2. **Подизање ефикасности истраживања и процесуирања ратних злочина применом тужилачке стратегије која предвиђа јасне и транспарентне критеријуме за одређивање приоритета у раду.**

3. Унапређење система заштите и подршке сведока и оштећених, активностима у оквиру тужилаштва за ратне злочине и бољом сарадњом са свим државним органима који су део овог система.
4. Унапређење регионалне и међународне сарадње у области ратних злочина.
5. Успостављање система почетне и континуиране обуке и усавршавања запослених у тужилаштву за ратне злочине у сарадњи са РЈТом и Правосудном академијом.

Програм који представљам садржи активности за које сматрам да ће у наступајућем периоду довести до испуњења наведених циљева. Ове активности су тако формулисане да њихово испуњење може бити праћено и евалуирано од стране Републичког јавног тужилаштва. Сматрам да је евалуација рада Тужилаштва за ратне злочине у будућем периоду од велике важности за однос јавности према тужилаштву. Да би се обезбедило транспарентно праћење рада тужилаштво сматрам да је неопходно сачинити базу података о догађајима који су се десили на простору бивше Југославије и који по свом карактеру могу бити ратни злочин.

Активности које представљам, у великој мери се слажу са активностима прописаним Акционим планом за поглавље 23, а које одговарају на пет препорука Европске уније у области ратних злочина.

II ИНСТИТУЦИОНАЛНИ И ПРАВНИ ОКВИР

1. Правни оквир

Правни оквир у области гоњења и кажњавања окривљених за ратне злочине у Републици Србији обухвата: Кривични законик („Службени гласник РС“, број 121/12); Законик о кривичном поступку из 2011. године („Службени гласник РС“, број 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 и 55/14); Закон о међународној правној помоћи у кривичним стварима („Службени гласник РС“, број 20/09); Закон о организацији и надлежности државних органа у поступку за ратне злочине („Службени гласник РС“, број 67/03, 135/04, 61/05, 101/07, 104/09); Закон о програму заштите учесника у кривичном поступку („Службени гласник РС“, број 85/05); Закон о сарадњи са МКТЈ („Службени гласник СРЈ“, број 18/02 и „Службени гласник СЦГ“, 16/03); меморандуми и протоколи о сарадњи закључени између Тужилаштва за ратне злочине Републике Србије са надлежним органима држава региона и страним правосудним институцијама у циљу непосредне сарадње и ефикасније размене информација о ратним злочинима и њиховим учиниоцима (Хрватска, Босна и Херцеговина, Црна Гора, ЕУЛЕКС).

Надлежност тужилаштва за ратне злочине у Републици Србији прописана је законом о организацији и надлежности државних органа у поступку за ратне злочине и предвиђа надлежност за следећа кривична дела:

- 1) Кривична дела из чланова 370. до 386. Кривичног законика;

- 2) тешка кршења међународног хуманитарног права почињена на територији бивше Југославије од 1. јануара 1991. у складу са Статутом Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију;
- 3) Кривично дело из чл. 333. Кривичног законика – помоћ учиниоцу после извршења кривичног дела, ако је извршено у вези са кривичним делима из тачке 1) и 2) члана 2 Закона о организацији и надлежности државних органа у поступку за ратне злочине.

2. Институционални оквир:

- 1) Тужилаштво за ратне злочине: тужилац, шест заменика тужиоца, четири тужилачјка помоћника и два истражитеља;
  - 2) Виши суд у Београду, Одељење за ратне злочине: шест судија, један судија за претходни поступак;
  - 3) Министарство унутрашњих послова, Служба за откривање ратних злочина;
  - 4) Министарство унутрашњих послова, Јединица за заштиту сведока;
  - 5) Виши суд у Београду, Служба за помоћ и подршку жртвама и сведоцима: број запослених – три.
- У поступцима за ратне злочине битни актери су и РЈТ и Министарство правде РС

III ОРГАНИЗАЦИЈА И АДМИНИСТРАТИВНИ КАПАЦИТЕТИ ТУЖИЛАШТВА ЗА РАТНЕ ЗЛОЧИНЕ

Од 2009. године број заменика јавних тужилаца за свако јавно тужилаштво утврђује Државно веће тужилаца, уз претходно прибављену сагласност министра надлежног за правосуђе на основу члана 75. Закона о јавном тужилаштву.

На основу Одлуке о привременом броју заменика јавних тужилаца, систематизацијом је предвиђено да Тужилац за ратне злочине има 8 заменика. (Одлука ДВТ бр. 113/13 од 28.02.2013.године)

Од доношења Уредбе о поступку за прибављање сагласности за ново запошљавање и додатно радно ангажовање код корисника јавних средстава није било нових запошљавања у Тужилаштву. („Сл. гласник РС“, бр. 113/2013, и 21/2014 у примени од 23. фебруара 2014. год.).

ТРЗ-у су потребни додатни ресурси, како у погледу заменика тужилаца тако и у погледу тужилачких помоћника. Анализирајући постојеће капацитете тужилаштва БиХ, Р.Хрватске и МКТЈ: У Одељењу за ратне злочине Тужилаштва БиХ укупно је 38 тужилаца који раде на предметима ратних злочина. Постоје 3 одсека формирана по регионалном принципу који покривају различита географска подручја у БиХ, у оквиру којих делују тимови; у Државном одвјетништву Републике Хрватске 4 Тужилаштва надлежна су за поступање у предметима ратних злочина (Одсеци за ратне злочине - Загреб, Сплит, Осиек, Ријека); преко 60 заменика тужиоца овлашћено је да ради предмете ратних злочина, сваки заменик има 7 помоћника; У предметима пред МКТЈ, основани су засебни тимови за сваки предмет; нпр. само у предмету „*Прлић и др*“, тим је био састављен од 30 особа, правника, истражитеља, аналитичара, преводилаца, техничког особља).

Материјални капацитети: буџет Тужилаштва за ратне злочине је умањен за више од 50 одсто у односу на 2012. годину, када је отпочело спровођење тужилачке истраге

(2012. - 106.000 евра у динарској противвредности – 2013.-52.600 евра, 2014. година – 50.000 евра).

Умањење буџета свакако није изазвано реалним умањењем потреба и трошкова у вези са поступањем тужилаштва у овом периоду. Тенденција смањивања буџета у директној је супротности са проширивањем надлежности тужилаштва. Трошкови изазвани извођењем процесних радњи (превоз и боравак сведока, награда адвокатима, трошкови и награда за вештака, тумача, преводилаца, трошкови извођења појединих истражних радњи, вршења увиђаја, извођење других радњи из надлежности ван службених просторија), падају на терет ТРЗ.

Треба напоменути да је овај и овакав ограничени број запослених у Тужилаштву за ратне злочине морао у протеклом периоду да одговори на проширене законске обавезе које је ЗКП наметнуо тужилаштву за ратне злочине две године пре примене ЗКП-а у тужилаштвима редовне надлежности.

Активности:

Усклађивање са Акционим планом Владе Републике Србије, Погледље 23, 1.4. 12.-повећање материјалних и административних капацитета које би створило предуслове за примену тужилачке стратегије и испуњење циљева које сам предвидео програмом организације и унапређења рада јавног тужилаштва.

IV ТРЕНУТНО СТАЊЕ И РЕЗУЛТАТИ

1. Досадашњи резултати

Статистички подаци о предметима ТРЗ (закључно са 14.09.2015.године):
Оптужено 183 лица, 68 је осуђено, 37 је ослобођено, а у осталим предметима поступак је у току.

У предметима у којима се води кривични поступак ТРЗ је 5.600 жртава.

1.1 Изазови у досадињем у раду

Протек времена од извршења ратног злочина

Протек времена од извршења отежава доказивање ових чињенично најкомплицованијих кривичних дела. Сведоци заборављају, а често и изгубе мотивацију за сведочење. Неки од окривљених, сведока и оштећених, су у међувремену преминули, а места извршења и друге локације од значаја су битно измењене у односу на критични период. Окривљени су значајно старији, измењеног изгледа, па је извођење доказне радње препознавања у неким случајевима обесмишљено. Протек времена може бити од утицаја и на прибављање релевантне документације, с обзиром да се она након одређеног времена уништава у складу са посебним прописима.

Непостојање или мали број материјалних доказа

Ови злочини су почињени у току оружаног сукоба, у време када све надлежне институције отежано функционишу. Излазак на лице места и прикупљање материјалних доказа, у највећем броју случајева је било немогуће или знатно отежано,

тако да недостају извештаји, записници са увиђаја, изјаве сведока и друга документација од значаја за доказивање. Део документације који је сачињен упркос ратним условима, није сачуван или је уништен.

Немогућ или отежан приступ местима извршења, учиниоцима, сведоцима

Иако ТРЗ има Законом предвиђену универзалну надлежност како у погледу територије, тако и погледу држављанства учиниоца или оштећеног, чињеница да су се злочини догодили на територији која данас припада независним државама или КиМ, у великој мери ограничава прописану надлежност ТРЗ тако да је поступање, у највећој мери, је условљено међународном сарадњом.

Проблем доступности учинилаца, приступа местима извршења, сведоцима, оштећенима и документацији, најизраженији су на територији АП КиМ, на којој ТРЗ нема фактичку надлежност. Већина радњи се предузимају искључиво преко органа ЕУЛЕКС-а (Специјалног тужилаштва, Јединице за истраживање ратних злочина, Одељења за форензичку медицину). На овај начин поступак траје дуже и захтева обимну администрацију, усклађивање и организацију одлазака и боравка који због безбедности подлежу „посебном режиму“. Овакав амбијент компликује и утиче на квалитет извођења доказних радњи којима је присуство припадника ЕУЛЕКС обавезно, нарочито испитивање сведока које се због међународног елемента обавља уз обавезан превод на енглески језик.

Обимност предмета

Предмети ратних злочина неретко обухватају више догађаја (примери: „Ћушка“, „Зворник“, „Бијељина“, „Гњиланска група“, Сребреница), велики број оптужених, сведока (укупно преко 3.000) и жртава (5.600), што директно условљава дуготрајно и исцрпно вођење предистражног поступка, истраге и оптужења, као и процесна одлагања условљена спајањем кривичних поступака и проширивањем оптужења у односу на нова лица или догађај.

Тромост процедуре прибављања доказа и друге документације од тужилаштва и других државних органа земаља у региону

Међународни елемент кривичних дела у којима ТРЗ поступа, најчешће подразумева да се сведоци, окривљени, места извршења, докази, налазе на територији различитих држава. Поступак пружања међународне правне помоћи у кривичним стварима предвиђа укључивање већег броја институција правосудне и извршне власти обе националне јурисдикције, што значајно утиче на време потребно за добијање података, прибављање документације и других доказа, али и обрнуто, на време потребно да се оваквим захтевима удовољи. Исти проблем појављује се и у сарадњи са МКТЈ.

Двостепеност у поступању

ТРЗ је, осим у првом степену, надлежно да поступа у поступцима по редовном и ванредним правним лековима. Сходно томе, надлежност за поступање се са процесног аспекта проширује, али и временски продужава и по правилу трају по више година (примери: „Овчара“, „Зворник“, „Ћушка“).

Истовременост поступања у више обимних предмета

Рад надлежних тужилаца на сложеним и дуготрајним предметима ратних злочина се не вреднује адекватно. Оцена њиховог рада врши се према општим

правилима која се примењују у свим кривичним предметима, не узимајући у обзир сложеност, дуготрајност и специфичну природу предмета ратних злочина.

Поступање једног заменика у више обимних предмета истовремено, проузрокује губитак континуитета у вођењу поступка, а додатно је отежано ограниченим бројем судећих дана за сваки од предмета у току месеца. У пракси се често дешавало да се првог судећег дана у месецу главни претрес прекине или одложи, због чега се наредно рочиште заказује тек месец и више дана. Овакво одуговлачење свакако неповољно утиче на ток, пре свега на усмереност поступка. „Оштрица“ тупи, докази се „разводњавају“ и релативизују, замарају се учесници, али и сведоци и друга лица која ће морати поново да приступе, иако су се одазвала позиву суда. Ово свакако резултира дугим и мукотрпним поступцима, чије трајање у неким случајевима доноси бенефит окривљенима (у складу са изреком да време ради за окривљене). Суђења би вероватно била квалитетнија и захтевала би мањи број судећих дана, уколико би се обезбедило да се у одвијају у континуитету, до окончања поступка. На овај начин лакше би се руководило поступком, допринело економиности кривичног поступка, а окривљеном омогућило суђење у разумном року.

Значај и улога полицијских структура

Полиција ради по налогу ТРЗ, али према ЗКП и самостално, нарочито у току предистражног поступка, који треба да резултира подношењем кривичне пријаве. Припадници полиције су први који долазе у контакт са доказима, сведоцима, осумњиченима. Они су по правилу ти који „филтрирају“ доказни материјал пре него што буде достављен тужиоцу, па недозвољени мотиви могу имати утицаја на покретање и ток предистражног поступка, односно истраге, тако да рад тужилаштва у великој мери зависи од квалитета рада полиције. Иако се данас о томе може говорити као о изузетку, неспремност на сарадњу појединих припадника полиције у овој материји у првим годинама рада стварала је озбиљне потешкоће.

С обзиром да су полицијске јединице самостално или у садејству са војним, учествовале у оружаним сукобима деведесетих, несмуњиво је да су и полиција и војска заинтересоване за исход ових кривичних поступака. Кадрови нису мењани, тако да у полицији и данас раде људи који су непосредни учесници ратних дешавања, на командној или извршилачкој позицији.

Чување угледа „службе“, солидарност и емпатија према колегама, заједничко ратно искуство, најчешћи су мотиви „гледања кроз прсте“ осумњиченима из редова полиције, и истовремено застрашивања и шиканирања заштићених сведока.

У ПРИОРИТЕТИ И ОБЛАСТИ РАДА

V.1 Борба против некажњивности на пољу ратних злочина без озбира на својства и статус учуниоца, уз поштовање и примену стандарда међународног кривичног права

У протеклом периоду основна критика на рачун рада Тужилаштва за ратне злочине била је неефикасност у процесуирању сложених предмета против осумњичених средњег и вишег ранга у ланцу командовања.

Сматрам да је веома важно што је министарство правде у априлу 2015. године формирало Радну групу за израду Националне стратегије за истраживање и

процесуирање ратних злочина у којој су од почетка заступљени и представници Тужилаштва за ратне злочине. Позитивно опредељење Владе Републике Србије да изради Националну стратегију за истраживање и процесуирање ратних злочина којом ће пре свега дати подршку државним органима чија је надлежност процесуирање ратних злочина од кључне је важности за успех у процесуирању ратних злочина.

Активности:

- Примена стандарда међународног кривичног права

V.2 Подизање ефикасности истраживања и процесуирања ратних злочина применом тужилачке стратегије која предвиђа јасне и транспарентне критеријуме за одређивање приоритета у раду

Чињеница је да у протеклих 12 година није било јасне стратегије или дефинисаних критеријума који би одредили приоритете у процесуирању ратних злочина. Због тога се дешавало да се већ ограничени капацитети тужилаштва за ратне злочине користе за процесуирање предмета са мањом кривичноправном последицом.

V 2.1 Стратегија Тужилаштва за ратне злочине

Велики број нерешених предмета ратних злочина захтева **систематски приступ у поступању** како би се **спречила некажњивост и створили адекватни услови за извођење пред лице правде одговорних, у реалном временском периоду.**

Стратешки приступ допринеће усмеренијем и ефикаснијем раду. Схватања сам да мора да постоји јасна опредељеност Тужилаштва за ратне злочине да сваки ратни злочин, без обзира ко и када га је починио, мора бити процесуиран и кажњен због осуде злочина који су се десили и због злочина који би се могли поновити ако осуде не би било.

Стратегија ТРЗ донеће се као важан део Акционог плана РС у склопу припрема за отварање Поглавља 23 – правосуђе и основна права. Стратегија прати и испуњава препоруке из Извештаја ЕК о Скринингу за Поглавље 23.

ТРЗ је рад на изради првог нацрта Стратегије започело у октобру 2014.године, када није постојала свеобухватна стратегија на државном нивоу, и писана је тако да постане део будуће државне стратегије на пољу поступања у предметима ратних злочина.

Пре него што је Колегијум ТРЗ усвојио стратегију у мају 2015.године, Нацрт документа је упућен на мишљење и сугестије Експертској мисији ЕУ (мисија независног експерта у оквиру програма ТАИЕХ ЕУ), Тужилаштву МКТЈ, Одељењу за владавину права и људска права Мисије ОЕБС-а у Србији, невладином сектору и правним експертима.

Сматрам да будућа стратегија тужилаштва за ратне злочине треба да се заснива на следећим принципима:

-одржавање самосталности Тужилаштва за ратне злочине, уз подршку обезбеђивања адекватних капацитета;

- приоритетне истраге и кривична гоњења;
- истрагу и кривично гоњење најодговорнијих учинилаца ратних злочина без обзира на њихов ранг;
- подршка жртвама приликом истраге и вођења поступка;
- посвећивање посебне пажње заштити сведока;
- јачање сарадње међу различитим институцијама;

V.2.2. Критеријуми за одређивање приоритетности у раду

1. Тежина последица – велики број жртава и/или изражена окрутност и безобзирност приликом извршења кривичног дела;

Као први критеријум треба узети тежину последица: број жртава, с тим што се жртва нпр. убиства или силовања не може третирати исто као жртва лаке телесне повреде, грубог вређања или плјачке имовине мање вредности. Мора се јасно направити разлика између нпр. злочина који се односи на лишење живота мањег броја лица цивилних лица и на злочин који се односи, нпр, на двадесет лица са којима је поступано на груб начин, а у смислу да се приоритет - из разлога тежине учињеног кр. дела - мора дати решавању предмета који се односи на убиство без обзира што је број жртава мањи.

Као важан критеријум треба узети велику окрутност и безобзирност изражену приликом извршења кривичног дела у смислу да се мора водити рачуна о самом начину извршења, околностима под којима је дело извршено, степену кривице починиоца који ће се утврдити током поступања у предмету, узрасту и полу жртве као и о држању учиниоца после извршеног кривичног дела, те у том смислу давати предност одређеним предметима у односу на друге.

Дакле, треба комбиновати критеријуме који се односе на број жртава и изражену окрутност.

2. Доступност доказа и починилаца;

Као други критеријум се мора узети доступност доказа што се нарочито односи на исказе сведока који се у предметима процесуирања ратних злочина најчешће користе као доказно средство, али и на све друге доказе који се могу користити у кривичном поступку. Код процесуирања ратних злочина се мора имати у виду да је од извршења кривичних дела протекао дуг временски период те да је из тог разлога број сведока који о кривичном делу могу да дају релевантан исказ смањен.

Овај критеријум треба пажљиво применити, јер је доступност учиниоца привремени, а не трајни статус; одређено лице може постати доступно у будућности; може да се тражи екстрадиција.

Потписани билатерални споразуми између тужилаштва у региону омогућиће у нередном периоду још ефикаснији приступ сведоцима који се налазе на територијама других јурисдикција и држава насталих по распаду СФРЈ.

3. Ранг извршилаца у формалној или неформалној хијерархији;

С обзиром да истраживање догађаја ратних злочина почиње од расположивих доказа (сведоци, документи и сл.), ранг извршилаца управо би требало да буде један од најважнијих критеријума.

Овде се једнако мора водити рачуна о висини и важности места које су потенцијални починиоци заузимали у званичној хијерархији која је постојала и постоји у оружаним снагама, али и о њиховим позицијама које су заузимали у неформалној хијерархији која је постојала у различитим паравојним формацијама које су у ратовима у бившој Југославији играле значајну улогу и починиле велики број ратних злочина. Такође се мора водити рачуна и о цивилним, односно политичким лидерима који нису заузимали званичне позиције у војним и другим оружаним формацијама, али су имали несумњив утицај на припаднике сопственог народа те су их у том смислу врло често директно или индиректно подстрекавали на извршење кривичних дела.

4. Ефекат предмета на друштвену заједницу

Овај критеријум је субјективне природе и уско је повезан са критеријумом бр. 1. зато што број жртава и окрутност изражена приликом извршења кривичног дела углавном остварују највећи ефекат на одређену друштвену заједницу мада у том смислу не треба искључити ни друге разлоге који код заједнице остављају у виду страха, панике и интересовања јавности.

Процена постојања и размера овог „утицаја“ тешка је и субјективна.

5. Регионална заступљеност – Босна и Херцеговина, Хрватска, Косово и Метохија и др;

ТРЗ се у односу на сличне институције у региону разликује по томе што је највећи број кривичних дела извршен на територији која се налази ван надлежности правосудних органа Републике Србије, на територији Републике Хрватске, Републике Босне и Херцеговине и АП Косова и Метохије што доводи до закључка да Тужилаштво мора да води рачуна о томе да се злочини везани за поменуте јурисдикције процесуирају - колико је год то у пракси могуће - у једнакој мери. Из овога наравно не треба изводити закључак како је потребно правити својеврстан "национални кључ" у процесуирању предмета али се предмети са једне наведене територије, у складу са применом претходна четири критеријума, не смеју безрезервно фаворизовати у односу на предмете са друге територије. Приликом разматрања овог критеријума мора се водити рачуна о томе да се број и тежина почињених злочина разликују од државе до државе. ТРЗ неће игнорисати наводе о злочинима без обзира на територију на којој су наводно почињени.

Активности:

1. Доношење и ефикасно спровођење Националне стратегије за истраживање и процесуирање ратних злочина (активност предвиђена акционим планом за Поглавље 23, 1.4.1.1);
2. Израда и примена Стратегије Тужилаштва за ратне злочине за истраживање и процесуирање ратних злочина (активност предвиђена акционим планом за поглавље 23, 1.4.1.3);

3. Потпун увид и истраживање архиве Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију и Механизма за међународне кривичне судове (која се тиче ратних злочина учињених на подручју бивше Југославије (активност предвиђена акционим планом за поглавље 23, 1.4.1.5);
4. Сарадња Тужилаштва за ратне злочине са Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију / Механизмом за међународне кривичне судове на конкретним предметима у којима су пренети докази како би се пренела стратегија, знање и искуство у судској пракси везано за злочине и облике одговорности који се наводе у конкретним случајевима (активност предвиђена акционим планом за поглавље 23, 1.4.1.5);
5. Сарадња Тужилаштва за ратне злочине у канцеларијама Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију и Механизма за међународне кривичне судове, у вези националних предмета, и анализа списка предмета тужилаштва Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију и развој Стратегије за конкретне случајеве (активност предвиђена акционим планом за поглавље 23, 1.4.1.5);
6. Формирање прецизне евиденције догађаја у ТРЗ који могу бити квалификовани као ратни злочин помоћу које, на основу јасно дефинисаних критеријума, врши приоритизацију предмета у раду и сачињава петогодишњи план свог приоритетног поступања.

V.3. Унапређење система заштите и подршке сведоцима и оштећенима, активностима у оквиру Тужилаштва за ратне злочине и бољом сарадњом са свим државним органима који су део овог система

Примена тужилачке истраге коју је нови Закон о кривичном поступку увео у специјализована Тужилаштва (за ратне злочине и за организовани криминал) почев од 15. јануара 2012. године, показала је да рад на истраживању ратних злочина и обезбеђивању доказног материјала у кривичним поступцима за ова чињенично и правно најкомпликованија кривична дела, у којима тужилац руководи истражним поступком, захтева свеобухватнији и темељнији приступ сведоцима.

Сведоци су у предметима ратних злочина били очевици најтежих кривичних дела и њихови искази су најчешће главни доказ у поступку. Зато је неопходно успоставити механизам системске, стручне подршке сведоцима како би они могли да предоче Суду што више сазнања/доказа.

Формирањем Службе за подршку жртвама и сведоцима остварила би се психолошка и емоционална припрема сведока за сведочење, као и спречавање секундарне и терцијалне виктимизације којој су особе које су доживеле такве ситуације склоне. Овде нарочито долази до изражаја рад са сведоцима у програму заштите.

Сарадња Тужилаштва за ратне злочине и Јединице за заштиту МУП-а, када је у питању подршка сведоцима, наилази на објективне препреке најчешће с обзиром на чињеницу да су у саставу Јединице бивши припадници формација против којих би сведок требало да сведочи. Тако се Тужилаштво ангажује у решавању питања за која би, по Закону о програму заштите учесника у кривичном поступку, била задужена Јединица. Било је случајева изласка сведока из програма заштите због учесталих сукоба са припадницима Јединице и неподношљивих животних услова.

Програм подршке Тужилаштва за ратне злочине сведоцима би обухватио:

- упознавање сведока са основним правилима поступка
- упознавање сведока са материјом предмета
- пружање емоционалне подршке сведоцима

Служба би требало да има и правнике који поседују знања и искуства из области кривичног и међународног хуманитарног права, као и административно-техничко особље јер сведоци имају право на психолошку и другу стручну помоћ - сва права које у кривичном поступку има као оштећено лице, укључујући и право на истицање имовинскоправног захтева и друга права прописана законом (права учесника у Програму заштите по одлуци надлежне Комисије за заштиту, права посебно осетљивих сведока).

Активности:

1. Измена систематизације Тужилаштва за ратне злочине и ангажовање психолога који ће се бавити жртвама и сведоцима када постоји потреба (активност предвиђена акционим планом за поглавље 23, 1.4.4.4);
2. Усвајање интерних процедура поступања између Тужилаштва за ратне злочине и Јединице за заштиту учесника у кривичном поступку, МУПа РС;
3. Обука запослених који долазе у контакт са сведоцима и оштећенима;

V.4 Унапређење регионалне и међународне сарадње у области ратних злочина

Међународни елемент као битно обележје кривичних дела у којима ТРЗ поступа, најчешће подразумева да се сведоци, окривљени, места извршења, докази, налазе на територији различитих држава. Поступак пружања међународне правне помоћи у кривичним стварима предвиђа укључивање већег броја институција правосудне и извршне власти обе националне јурисдикције, што значајно утиче на време потребно за добијање података, прибављање документације и других доказа, али и обрнуто, на време потребно да се оваквим захтевима удовољи.

Међународни правни оквир односно међународни уговор о сарадњи у кривичним стварима одавно је на билатералном нивоу допуњен меморандумима, а затим и споразумима, односно протоколима између тужилаштва држава у региону бивше Југославије. Регионална сарадња захтева адекватну пажњу и у погледу одређивања довољних људских капацитета и поред већ поменутих ограничених ресурса ТРЗ.

Дисперзија чинилаца битних за вођење предистражног и кривичног поступка (извршилаца, сведока, оштећених, доказног материјала), условљава надлежност правосудних органа две или више држава и значајно утиче на време потребно за добијање података, прибављања документације и других доказа, али и обрнуто, на време потребно да се оваквим захтевима удовољи. Потешкоће ове врсте превазилазе се интензивном регионалном сарадњом и свакодневном комуникацијом, а на бази аката о сарадњи на нивоу националних тужилаштва:

- Меморандум о сагласности у остваривању и унапређењу сарадње у борби против свих облика тешког криминала закључен између Републичког јавног тужилаштва, Тужилаштва за ратне злочине Републике Србије и Тужилаштва Босне и Херцеговине (2005. године)
- Меморандум о сагласности у остваривању и унапређењу сарадње у борби против свих облика тешког криминала закључен између Републичког јавног тужилаштва, Тужилаштва за ратне злочине Републике Србије и Тужилаштва/Тужитељства Босне и Херцеговине (2005.године)
- Споразум о сарадњи у прогону починилаца кривичних дела ратних злочина, злочина против човечности и геноцида потписан између Државног одвјетништва Републике Хрватске и Тужилаштва за ратне злочине Републике Србије (2006. године)
- Споразум о сарадњи у кривичном гоњењу учинилаца кривичних дела против човечности и других добара заштићених међународним правом између Тужилаштва за ратне злочине Републике Србије и Врховног државног тужилаштва Црне Горе (2007.године)
- Протокол о сарадњи у прогону починилаца кривичних дела ратних злочина, злочина против човечности и геноцида између Тужилаштва/Тужитељства Босне и Херцеговине и Тужилаштва за ратне злочине Републике Србије (2013. године)
- Сарадња са правосудним телима привремених институција на Косову и Метохији успостављена је на основу *Процедура узајамне правне помоћи* које је Влада Републике Србије усвојила 7. марта 2013. године. Ова међусобна правна помоћ одвија се уз посредство Мисије Еулекса

Околност да су учиниоци ван домашаја правосудног система Републике Србије, не значи пасивност ТРЗ у овим предметима. Након што се прикупе сви доступни докази, истрага се прекида до привођења учинилаца, или се докази уступају тужилаштву државе у региону којој су учиниоци доступни, како би оно предузело кривично гоњење.

ТРЗ такође поступа по великом броју захтева за достављање обавештења, података и документације која упућују тужилаштва из региона и Специјално тужилаштво ЕУЛЕКС-а.

Успостављање регионалних официра за везу предвиђа размену официра за везу између држава у региону како би се још више унапредила регионална сарадња и рад на расветљавању неистражених кршења међународног хуманитарног права. Овакав модел напређења регионалне сарадње подржала је Амбасада Краљевине Холандије у Србији и Канцеларија резидентног координатора ОУН у Сарајеву, БиХ.

Сматрам да је, нпр, заједничка акција тужилаца и полиције БиХ и Србије 2014. године у случају Штрпци, која је резултирала синхронизованим хапшењем 15 осумњичених на територији обе државе, најбољи пример ефикасне регионалне сарадње којом треба да тежимо у будућем периоду.

Активности:

У предстојећем периоду, поред досадашњих облика сарадње, потребно је унапређење координисања истрага заједничким истражним тимовима, побољшање нивоа размене/уступања информација и доказа редовним састанцима.

V 4.1. Сарадња са МКТЈ/ММКС

Тужилаштво за ратне злочине је посвећено даљој и трајној сарадњи са МКТЈ коришћењем драгоценог материјала из архива Хашког трибунала што је започело у јулу 2006. године, потписивањем споразума о приступу Тужилаштва електронској бази података Трибунала. На овај начин остварен је увид у преко 500.000 докумената и изјава сведока у бази података Тужилаштва МКТЈ што је знатно повећало ефикасност у поступању ТРЗ.

У Извештају који је 10. децембра 2014. године Главни тужилац Хашког трибунала Серж Брамерц поднео Савету безбедности УН истиче се да је свакодневна сарадња Републике Србија са тужилашвом у Хагу задовољила очекивања.

Када се ради о захтевима за помоћ Тужилаштва за ратне злочине Србије, сарадња са Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију и Међународним механизмом за кривичне судове проблематична је у домену добијања редигованих изјава сведока које поседује тужилаштво Трибунала. Тужилаштво Трибунала до сада је врло ретко позитивно одговарало на захтеве тужилаштва Србије. Без добијања ових изјава у великој мери је отежан процес откривања учинилаца ратних злочина јер ове изјаве сведока представљају један од најважнијих доказних средстава и мора се пронаћи начин да се на захтеве Србије позитивно одговори у много већем проценту.

У погледу добијања изјава сведока који су заштићени од стране судских већа у предметима који су се водили пред Трибуналом, тужилаштво за ратне злочине такође има проблем јер судска већа Трибунала у важним предметима нису изашла у сусрет захтевима тужилаштва јер заштићени сведоци нису дали своју сагласност.

Активности:

Потпуни увид и истраживање архиве Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију и Механизма за међународне кривичне судове (која се тиче ратних злочина учињених на подручју бивше Југославије, као и опште и посебне оптужбе на којима су тужиоци Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију већ радили), анализу откривених докумената, преко постављених официра за везу на основу пројекта ЕУ којим се обезбеђује да све приоритетне и озбиљне оптужбе за ратне злочине буду на адекватан начин процесуиране у складу са тужилачком стратегијом.

Пренос знања и искуства из Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију, путем: Сарадње Тужилаштва за ратне злочине са Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију / Механизмом за међународне кривичне судове у конкретним предметима како би се стекло опште и посебно знање везано за конкретне случајеве, искуство и стратегије тужилаца Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију и Механизма за међународне кривичне судове о прикупљеним доказима и методима њихове употребе (транспарентност се обезбеђује тако што се информације и искуство прикупљају од независних стручњака-тужилаца).

V 4.2. Унапређење сарадње са Делегацијом ЕУ у Србији

Делегација ЕУ у Србији прати и подржава активности Тужилаштва за ратне злочине, посебно на плану унапређења регионалне сарадње.

Делегација прати суђења за ратне злочине, кроз подршку пројекту мониторинга Мисије ОЕБС-а.

Подршка експерата ЕУ је драгоцену допринос у дефинисању и спровођењу Стратегије за поступање у предметима ратних злочина.

V 4.3. Унапређење сарадње са Мисијом ОЕБС у Србији

Један од приоритета Мисије ОЕБС у Србији је пружање подршке јачању капацитета домаћих правосудних органа и полиције за вођење поступака против починилаца ратних злочина, због чега је један од кључних партнера Тужилаштва за ратне злочине.

Мисија ОЕБС-а је иницирала низ активности усмерених на унапређење правосудне сарадње у поступцима за ратне злочине у региону. Међу њима су најважнији регионални састанци високих представника правосуђа и надлежних министарстава чија сврха је била разматрање конкретних видова сарадње у поступцима за ратне злочине, попут унапређења постојећих механизма прекограничне сарадње, приступа сведоцима, обезбеђивања доказа, размене искустава и судске праксе.

V 4.4. Сарадња са Мисијом Европске владавине права (ЕУЛЕКС)

Савет Европске уније продужио је мандате мисији Еулекс на Косову до 14. јуна 2016. године. Еулекс ће, стога, убрзати пренос активности на друга европска тела и на локалне институције, као и да ће се усредсредити на развијање капацитета косовских институција.

До тог датума ТРЗ ће потупатуи у складу са правилима које је РЈТ прописало у сарадњи са ЕУЛЕКСОМ.

Значајан део капацитета Тужилаштва за ратне злочине ангажован је за потребе спровођења међународне истраге Специјалног истражног тима Европске Уније. Специјални истражни тим ради под управом Мисије ЕУЛЕКС, а образован је са циљем да спроведе независну истрагу о ратним злочинима и организованом криминалу и свим злочинима са њима повезаним, а према наводима садржаним у извештају сенатора Дика Мартија из 2011. године.

ТРЗ ће наставити да сарађује са СИТ и настојаће да сарадњу континуирано унапређује.

VI ОДНОСИ СА ЈАВНОШЋУ И САРАДЊА СА МЕДИЈИМА

Акционим планом оквиру припрема за отварање Поглавља 23 – правда и безбедност, предвиђена је израда посебног документа на интернет страници Тужилаштва за ратне злочине који се односи на презентацију „Основа комуникације са медијима“ и потребне податке о томе које информације из поступака о ратним злочинима могу да буду јавно доступне.

Тужилаштво ће, имплементирајући комуникациону стратегију ДВТа, наставити да унапређује квалитет представљања у јавности и инсистирати на повећаном степену транспарентности како би оснажило поверење јавности у рад тужилаштва.

Тужилаштво је усвојило препоруке и резолуције Савета Европе које се односе на информисање и медије, као и 18 начела која се односе на пружање информација о кривичним поступцима. Посебно ће се инсистирати на примени Начела 14 „Извештавање уживо и снимање у судницама“ јер је регулисано Законом о организацији и надлежности државних органа у поступку за ратне злочине (чл.16а) а до сада није коришћена (добрим делом и због става суда).

Како је и предвиђено Акционим планом, интернет презентација Тужилаштва ће бити садржајно допуњена и прилагодљена савременијем изгледу који омогућује бољу, мултимедијалну и интерактивнију презентацију активности Тужилаштва у наредном периоду. За реализацију ове и сродних активности потребно је проширити капацитете ИТ сектора, с обзиром да само једно лице у Тужилаштву обавља ове послове.

VII САРАДЊА ТУЖИЛАШТВА ЗА РАТНЕ ЗЛОЧИНЕ СА ДРУГИМ ДРЖАВНИМ ОРГАНИМА

VII.1 Републичко јавно тужилаштво

Имајући у виду Надлежност Републичког јавног тужилаштва а поготово посебног одељења за међународну сарадњу и међународну правну помоћ за тужилаштво за ратне злочине, сарадња са овим одељењем је од кључног значаја. Одељење РЈТа које се бави правном сарадњом у предметима са елементом иностраности сарађивало је у више предмета на ефикасан начин и дошло до података који су били потребни за откривање осумњичених за ратне злочине.

VII.2 Министарство правде

Тужилаштво за ратне злочине у последњих годину дана имало је врло добру сарадњу са Министарством правде Републике Србије у процесу израде Акционог плана за поглавље 23 „Правосуђе и основна права“. Тужилаштво за ратне злочине ће и у будућем периоду сарађивати кроз механизам праћења имплементације акционог плана и у ту сврху је већ одредило официра за везу испред тужилаштва за ратне злочине.

VII.3 Унапређење сарадње ТРЗ са МУП-ом Републике Србије

Служба за откривање ратних злочина

У будућем периоду ради унапређења заједничких активности са СОПЗом МУПа Републике Србије сматрам да је потребно:

Заједнички оперативно-истражни тимови у циљу укључивања тужилаштва за ратне злочине у што ранију фазу откривања ратних злочина у складу са новим ЗКПом;

„База података о ратним злочина“: Тужилаштво ће приступити изради базе злочина како би се створила слика о обимности посла који је пред органима Републике Србије. Таква база би са једне стране садржала познате и процесуиране злочине тако и непроцесуиране злочине на којима тужилаштво тек треба да ради. У изради такве базе злочина, осим података који су доступни Тужилаштву за ратне злочине Републике Србије (јер они очигледно нису потпуни) сарађиваће се и са тужилаштвима у региону, у погледу оних злочина за које они имају више информација. На тај начин квалитетно би се употпунила база злочина и са доступним информацијама о жртвама и потенцијалним осумњиченима. Циљ формирања базе злочина имао би утицај и на праћење резултата рада тужилаштва јер би омогућио одређивање процента покренутих предмета у односу на укупан број злочина који се налазе у бази.

Тужилаштво настоји да обезбеди софтверске програме за складиштење и брзу и ефикасну претрагу података и доказа. Списи свих предмета Тужилаштва електронски ће се скенирати и груписати по категоријама и приоритетима у кривичном прогону. Овакву или сличну електронску базу података („ZyLab“) сада поседује Служба за откривање ратних злочина при МУП-у РС.

У складу са законском регулативом и потребама посла између ТРЗ и СОПЗ-а, неопходна је комуникација на дневном нивоу. Тужилац за ратне злочине и начелник Службе, усклађују заједнички рад две институције.

Заменици тужиоца са помоћницима и саветницима, непосредно сарађују са припадницима Службе, радећи на конкретним предметима. Заменици тужиоца кроз захтеве и наредбе руководе и усмеравају активности полицијских службеника. У циљу остваривања што веће ефикасности у сарадњи, показало се у досадашњој пракси као добро да се по потреби организују консултативни састанци на којима ће се у будућности наставити са разменом података и информација и усмеравати даљи ток предистражног поступка.

Јединица за заштиту сведока

ТРЗ ће у домену своје надлежности настојати да унапреди однос са Јединицом за заштиту сведока и Службом за откривање ратних злочина у складу са Закоником о кривичном поступку

Уочени проблеми: У пракси се јавља немогућност примене законом предвиђене релокације заштићених сведока и промене идентитета.

Тужилаштво за ратне злочине је често у улози посредника у проблемима који настају на релацији Служба - сведоци под заштитом. Стратегија предвиђа ангажовање стручних лица (психолог) при Служби за подршку и заштиту сведока, посебно у предистражном поступку којим руководи тужилац.

VIII САРАДЊА СА ЦИВИЛНИМ СЕКТОРОМ

Тужилаштво за ратне злочине ће и даље радити на унапређењу односа са организацијама цивилног друштва које се искључиво или претежно баве људским правима и међународним хуманитарним правом у домену праћења судских процеса за ратне злочине, уступањем доказа, документације, као и пружању помоћи при остваривању и одржавању контаката са сведоцима;
- стручно усавршавање и размена искустава у циљу вођења кривичних поступака за дела против човечности и других добара заштићених међународним правом

ЗАКЉУЧЦИ

Реализација тужилачке стратегије требало би да донесе резултате на пољу процесуирања ратних злочина пре свега у смислу броја предмета и квалитета пресуда у предметима кршења међународног хуманитарног права и других најтежих међународних злочина.

Реализација испуњења циљева у сарадњи са државним органима моћи ће да се прати појединачно. Тако би се сарадња са Републичким јавним тужилашвом и Министарством правде на пољу међународне правне помоћи могла пратити по увећању броја оваквих предмета, њиховом успешном окончању као и брзини решавања таквих предмета. Сарадња са СОПЗ-ом МУП-а Републике Србије односно њено унапређење на најбољи начин пратила би се по ефикасности поступања по захтевима тужилаштва и броју кривичних пријава поднетих од стране СОПЗ-а. Слично томе резултати сарадње са јединицом МУП-а за заштиту морала би да се ослика у виду поверења сведока у систем заштите Републике Србије.

Приступити се планирању правилног коришћења кадровских и материјалних капацитета како би се у реалном временском периоду остварили постигнути циљеви.

Све активности предвиђене у циљу повећања ефикасности и квалитета рада предузимаће се истовремено и координирано, тако да у садејству резултирају максималним учинком.

Миољуб Виторовић

